

یکسال استفاده از کتابخانه جامع گوهرشاد

اصغر پورانظاری^(۱)

چکیده

سوابق استفاده از کتابخانه توسط ۲۶۸ عضو کتابخانه جامع گوهرشاد که به روش تصادفی مشخص شده بود بررسی شد. معلوم شد که بیشترین استفاده کنندگان از کتابخانه دانش‌آموزان و دانشجویان هستند. تعداد قابل توجهی از اعضای مورد بررسی نسبت به تمدید کارت عضویت خود اقدام نکرده‌اند و کتابهای امانت گرفته خود را با تاخیر قابل توجه به کتابخانه بازگردانده‌اند. نیز مشخص شد که اعضای کتابخانه هر روز تعداد اندکی از صفحات یک کتاب را مطالعه می‌کنند.

مقدمه

شاید احساس مالکیت و تصرف همه جانبه حتی در اختیار داشتن مکان و زمان یکی از عللی باشد که بسیاری از افراد را وامی دارد که حتما کتاب را در منزل و نه در کتابخانه مطالعه کنند. همین احساس علت گردیده که هر کس دوست داشته باشد حتما برگه عضویت کتابخانه را بدست آورد و باز کتابخانه‌ها هم با توجه به علاقه خوانندگان به امانت کتاب، به بخش امانت کتاب بسیار بها بدهند و شرایط کار در این بخش از ویژگی خاصی برخوردار باشد. در این بررسی چگونگی استفاده از کتابخانه جامع گوهرشاد مورد مطالعه قرار گرفته است. پرسشی که در این بررسی مطرح بوده این است که این اعضاء چگونه به مطالعه پرداخته‌اند و تداوم مطالعه و

زمینه خواندن آنها چگونه بوده است؟

روش گردآوری اطلاعات و یافته‌های پژوهش

از بین ۲۸۷۱ عضو، ۲۶۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. نمونه برداری در تاریخ ۸۰/۱۱/۱ شروع و در تاریخ ۸۰/۱۱/۳ پایان یافت. تمام اعضای که شماره عضویت آنها به ۸ ختم می‌شد، به عنوان نمونه برگزیده شدند. توزیع افراد نمونه برحسب اشتغال آنها بشرح مندرج در جدول (۱) است.

جدول (۱) توزیع فراوانی اعضاء نمونه بر اساس اشتغال

طلاب علوم دینی	دانشجو	دانش آموز	آزاد	کارمند	جمع
۲۰	۵۶	۱۰۷	۱۷	۶۸	۲۶۸

مشاهده می‌شود که بیشترین فراوانی مربوط به دانش‌آموزان است. یکی از دلایل استقبال دانش‌آموزان از کتابخانه‌ها، نبود کتابخانه آموزشی در مدارس است. طلاب علوم دینی و دانشجویان در مراکز تحصیل خود، اغلب به کتابخانه دسترسی دارند. کارمندان نیز همان دانش‌آموزان و دانشجویان سابق هستند که تمایل به خواندن کتاب در آنها زنده مانده است، اما در محیط کاری خود به کتاب و کتابخانه دسترسی ندارند.

توزیع فراوانی اعضای که عضویت خود را تمدید نکرده‌اند در جدول (۲) آمده است.

جدول (۲) فراوانی اعضائی که جهت تمدید کارت عضویت به کتابخانه رجوع کرده‌اند

طلاب علوم دینی	دانشجویان	دانش‌آموزان	آزاد	کارمند
۱۰	۱۴	۳۱	۴	۱۸
۵۰٪	۲۵٪	۲۸٪	۲۳٪	۲۶٪

مشاهده می‌شود که ۵۰٪ از طلاب علوم دینی و ۲۵٪ از اعضای سایر مشاغل به تمدید کارت عضویت خود پرداخته‌اند. این درصدها بیانگر این واقعیت است که، احتمالاً، نیاز به

کتابخانه نیازی مداوم نیست و در زمان یا محدوده زمانی خاصی جلوه می‌کند. بدیهی است که این وضعیت (۱) کار قابل توجهی برای کارکنان میز امانت بوجود می‌آورد و (۲) نظارت بر کمیّت واقعی اعضا و کنترل مواد امانت برده شده و برگشت نشده را دشوار می‌سازد.

نکته دیگری که در این بررسی مورد توجه قرار گرفت وضعیت دیرکرد کتابهای امانت گرفته شده توسط اعضای نمونه مورد بررسی است. از مندرجات جدول (۳) چنین برمی‌آید که ۷۳٪ از دیرکردها مربوط به دانش‌آموزان و کارمندان است.

جدول (۳) دیرکرد اعضا بر حسب تعداد روز در یک سال

طلاب علوم دینی	دانشجو	دانش آموز	آزاد	کارمند	جمع
۳۱۱	۴۳۹	۱۵۶۶	۱۷۳	۱۰۹۴	۳۵۸۳
٪۸/۶	٪۱۲/۲۵	٪۴۳	٪۴/۸	٪۳۰/۱۵	

نتایج شمارش تعداد کتابهای امانت برده شده بر حسب موضوع شرح مندرجات جدول (۴) است.

آمار مندرج در جدول (۴) و (۱) نشان می‌دهد که کتابخانه جامع گوهرشاد تنها یک کتابخانه مذهبی نیست، بلکه هم به لحاظ نوع اعضا و درصد موضوعهای کتب به امانت برده شده، کتابخانه جامع گوهرشاد یک کتابخانه عمومی است که پاسخگوی طیف گسترده‌ای از مراجعان و موضوعات است.

جدول (۴) مطالعه بر حسب موضوع از بیشترین تا کمترین

رده	تعداد نسخه	در صد	توضیحات
دین	۴۹۳	۲۲/۶۱	اغلب زندگی نامه حضرات ائمه معصومین
علوم خاص	۴۷۴	۲۱/۷۴	کتابهای کمک درسی، راهنماهای آموزشی فیزیک، شیمی، ریاضیات و...
ادبیات	۳۰۹	۱۴/۱۷	اکثراً داستان و رمان
کلیات	۱۶۴	۷/۲۵	اغلب کتابهای مربوط به رایانه
فلسفه و روانشناسی	۱۵۸	۷/۲۴	بیشتر آثار خودباوری، تغییر در زندگی
			تعمیر، حساب

زبان	۱۵۲	۷/۲۴	دستور زبان انگلیسی و کتابهای مربوط به آن
علوم عملی	۱۳۲	۶/۰۵	کتابهای کاربردی مانند آموزش انواع حرف در این رده قرار دارند
علوم اجتماعی	۱۲۰	۵/۵	کتابهای جامعه‌شناسی - آموزش و پرورش و روانشناسی
هنر	۹۷	۴/۴	کتابهای ورزشی، سینمایی، بیشتر مطالعه شده است
تاریخ و جغرافیا	۸۱	۳/۷۱	
جمع کل	۲۱۸۰	۱۰۰	

سرايه مطالعه اعضا

جمع کتابهای مطالعه شده در سال ۱۳۸۰ توسط نمونه‌ها ۲۱۸۰ نسخه کتاب بوده است. با تقسیم تعداد کتابهای مطالعه شده بر تعداد نمونه، عدد ۸/۱ بدست می‌آید. اگر متوسط صفحات هر کتاب را دست بالا و برابر ۳۰۰ صفحه بگیریم، هر عضو سالانه ۲۴۰۰ صفحه کتاب خوانده است.

از تقسیم صفحات کتاب خوانده شده بر تعداد روزهای سال، عدد ۴/۵ صفحه به دست می‌آید. یادآور می‌شود که بخش قابل توجهی از این افراد صرفاً به دلیل نیاز تحصیلی (دانش آموز- دانشجوی- طلبه) مجبور به مطالعه کتابهای کتابخانه جامع گوه‌رشاد هستند. پرسشی که مطرح است این است که آیا مطالعه ۴/۵ صفحه در روز تأییدی بر اندک بودن سرانه مطالعه در ایران است یا اعضای این کتابخانه نمونه‌ای خاص و غیرقابل تعمیم به جامعه کتابخوان ایران هستند؟ امید است که اینگونه باشد.